

Series Ceranea
tom 8

Agata Kawecka
Karolina Krzeszewska
Izabela Lis-Wielgosz
Ivan N. Petrov
Małgorzata Skowronek

**Komentowana
bibliografia polskich
przekładów literatury
ludowej kręgu
*Slavia Orthodoxa***

Athena
— CERANEUM —

W WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Series Ceranea
tom 8

**Komentowana
bibliografia polskich
przekładów literatury
ludowej kręgu
*Slavia Orthodoxa***

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Series Ceranea
tom 8

Agata Kawecka
Karolina Krzeszewska
Izabela Lis-Wielgosz
Ivan N. Petrov
Małgorzata Skowronek

**Komentowana
bibliografia polskich
przekładów literatury
ludowej kręgu
*Slavia Orthodoxa***

redakcja naukowa
Ivan N. Petrov

Ceranea
— CERANEUM —

W WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

łódź 2022

Series Ceranea

tom 8

Uniwersytet Łódzki, Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego
i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana, *Ceraneum*

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Zofia A. Brzozowska, Paweł Filipczak, Agata Kawecka, Andrzej Kompa, Mirosław J. Leszka
Marek Majer, Kiril Marinow, Georgi Minczew, Ivan N. Petrov, Małgorzata Skowronek

ADRES KOLEGIUM REDAKCYJNEGO

90-237 Łódź, ul. Matejki 32/38, pok. 319, www.ceraneum.uni.lodz.pl, s.ceranea@uni.lodz.pl

RECENZENT

Marzanna Kuczyńska

REDAKTOR NAUKOWY

Ivan N. Petrov

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Katarzyna Gorzkowska

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA

Zdzisław Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Sebastian Buzar

Zdjęcie wykorzystane na okładce: *Królewicz Marko*, fresk z monasteru Marka w okolicy wsi Markova Sušica w pobliżu Skopje (Macedonia Północna), https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marko_Krale.jpg

© Copyright by Authors, Łódź 2022

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2022

Publikacja powstała w związku z realizacją projektu pt. „Recepcja piśmiennictwa oraz literatury ludowej kręgu *Slavia Orthodoxa* w Polsce – historia i bibliografia twórczości przekładowej”, realizowanego w Centrum Ceraneum Uniwersytetu Łódzkiego. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/05/E/HS2/03827

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.08547.18.0.K

Ark. wyd. 13,8; ark. druk. 22,125

ISBN 978-83-8220-416-2

e-ISBN 978-83-8220-417-9

Publikację tę dedykujemy
Profesorowi Georgiemu Minczewowi
– naszemu Mistrzowi i Przyjacielowi

Spis treści

Wprowadzenie	9
Wykaz bibliograficzny przekładów	13
Skróty: antologie i zbiory tekstów	15
Słowiańszczyzna Południowa. Opowiadanie	31
Słowiańszczyzna Południowa. Śpiew, recytacja	61
Słowiańszczyzna Wschodnia. Opowiadanie	117
Słowiańszczyzna Wschodnia. Śpiew, recytacja	183
Studia szczegółowe	245
Z twórczości przekładowej Romana Zmorskiego	247
Przekłady literatury ludowej Słowian Południowych na język polski po II wojnie światowej	269
Przekłady literatury ludowej Słowian Wschodnich na język polski po II wojnie światowej. Gatunki, źródła, recepcja, krytyka	295
Sposoby systematyzacji prac poświęconych kulturze ludowej Słowian (na przykładzie anglojęzycznej literatury przedmiotu) ...	325
Wykaz publikacji powiązanych tematycznie z realizacją projektu bibliograficznego	337
Indeks tłumaczy literatury ludowej kręgu <i>Slavia Orthodoxa</i> na język polski	341
Wykaz czasopism	345

Wprowadzenie

Jednym z podstawowych składników historii recepcji literatury ludowej kręgu *Slavia Orthodoxa* w Polsce jest rozwijana na przestrzeni wieków – z różną dynamiką – twórczość przekładowa. Jej całościowy opis i szczegółowa analiza wymaga w pierwszej kolejności zebrania, zaprezentowania i skomentowania danych bibliograficznych na temat istniejących tłumaczeń przedmiotowej literatury (czy szerzej: przedmiotowej twórczości). Temu właśnie poświęcona jest prezentowana publikacja.

Spis porządkuje polskie przekłady tekstów ludowych powstałych na terenie obszaru *Slavia Orthodoxa*. Pierwotny podział materiału źródłowego determinuje terytorium geograficzne, z jakiego on pochodzi: Słowiańszczyzna Południowa oraz Słowiańszczyzna Wschodnia. Wewnątrz tych dwóch grup utwory zostały podzielone według sposobu ich przekazu lub wykonania na: utwory prozatorskie, przeznaczone do opowiadania (bajki, legendy, podania itd.) oraz utwory o charakterze poetyckim, przeznaczone do śpiewu lub recytacji (pieśni, w tym także pieśni epickie, ballady, dumy, byliny i inne).

W obrębie każdej grupy informacja bibliograficzna na temat istniejących tłumaczeń została uporządkowana w kolejności chronologicznej (rok publikacji przekładu). W pierwszej kolejności odnotowuje się antologie folkloru *Slavia Orthodoxa* oraz zbiory folkloru różnych kultur z obecnością utworów z tego obszaru,

następnie antologie o charakterze mieszanym (zawierające utwory ludowe i autorskie) lub inne publikacje, np. monografie etnograficzne udostępniające również teksty ludowe, antologie i inne wydania włączające adaptacje utworów niebędących przekładami, ale wyraźnie nawiązujących do tradycji ludowej lub mocno nią inspirowane¹, wreszcie utwory rozproszone, opublikowane w czasopismach lub seriach wydawniczych. Zawartość antologii oraz innych publikacji zwartych prezentowana jest w porządku alfabetycznym.

Antologie opisano za pomocą skrótów utworzonych od ich tytułów. Przy opisie poszczególnych zbiorów zamieszczono krótki komentarz dotyczący ich zawartości. Następnie przytoczono tytuły utworów (co do zasady w ortografii oryginalnej, nierzadko odmiennej od współczesnej normy języka polskiego), informację o tłumaczu oraz lokalizację w danym zbiorze. W niektórych wypadkach tytuły/fragmenty początkowe przekładów umieszczone są w nawiasie i zakończone wielokropkiem – takie rozwiązanie zostało przyjęte jako jeden ze sposobów porządkowania materiału (najczęściej jest to incipit). Zrezygnowano z konsekwentnego wskazywania tytułów utworów oryginalnych, źródłowych ze względu na częste niezamieszczanie ich w antologiach przekładów albo zamieszczanie w formie błędnej, niekonsekwentnej transkrypcji lub transliteracji, zamieszczanie w postaci niepełnego odnośnika do zbioru oryginalnego (np. bez numeru tomu lub daty wydania), wreszcie z powodu braku ustalonego tytułu dla wersji oryginalnej lub przytoczenia w przekładzie tytułu błędnego. Z tych samych względów w większości wypadków nie było możliwe niewywołujące wątpliwości ustalenie adresów bibliograficznych wydań utworów oryginalnych. W końcowej części książki zamieszczono kilka bibliograficzno-interpretacyjnych studiów szczegółowych.

Podczas tworzenia i weryfikacji wszystkich wykazów i zapisów bibliograficznych każdorazowo dążono do bezpośredniego spraw-

¹ Zbiór ten może się wydawać najbardziej dyskusyjnym, a przy tym mocno subiektywnym i niepełnym. Uznaliśmy jednak, że znacznie lepiej dany utwór odnotować i pozostawić interpretacji czytelnika, niż go pominąć.

dzenia danych metodą *de visu*. Korzystano również z opracowań naukowych poświęconych tłumaczeniom twórczości ludowej prawosławnych Słowian na język polski, m.in. takich autorów, jak Krešimir Georgijević², Milica Jakóbiec-Semków³, Miroslav Topić i Petar Bunjak⁴, Iwona Rzepnikowska⁵, Dejan Ajdačić⁶ i wielu innych⁷. Oczywiście, zdajemy sobie sprawę, że w naszej bibliografii – podobnie jak w każdej tego typu publikacji – mogą wystąpić braki, przeoczenia lub nieścisłości. Mamy jednak nadzieję, że zaproponowane szczegółowe zestawienie, obejmujące przekłady literatury ludowej z obszaru południowo- i wschodniosłowiańskiego, okaże się przydatne w dalszych badaniach nad translatorską recepcją folkloru prawosławnych Słowian w Polsce, wpisując się jednocześnie w tradycję tworzenia bibliografii jako niezbędnego elementu warsztatu badawczego⁸.

Publikacja ta nie powstałaby bez życzliwości i wsparcia osób, którym w tym miejscu pragniemy złożyć serdeczne podziękowania.

² K. Georgijević, *Srpskohrvatska narodna pesma u poljskoj književnosti. Studija iz uporedne istorije slovenskih književnosti*, Beograd 1936 (publikacja dostępna także w wersji elektronicznej: https://www.rastko.rs/rastko-pl/umetnost/književnost/studije/kgeorgijevic-pesma_1.php, dostęp: 21.12.2021).

³ Np. M. Jakóbiec-Semkowowa, *Kazimierz Brodziński i słowiańska pieśń ludowa*, Warszawa 1975; *Słowiańska pieśń ludowa w polskich przekładach doby romantyzmu*, Wrocław 1991.

⁴ Np. M. Topić, П. Буњак, *Фолклор и превод. Огледи о рецепцији српског народног песништва у пољској књижевности*, Beograd 2007; *Од ритма ка смислу. Метрички проблеми превођења српских народних песама косовског циклуса на пољски језик*, Beograd 2013; *Укритања и паралеле. О пољским преводима српске народне поезије*, Beograd 2015.

⁵ I. Rzepnikowska, *Specyfika tłumaczenia tekstów folklorystycznych (na materiale polskich przekładów rosyjskiej bajki magicznej)*, Toruń 1997; *Rosyjska i polska bajka magiczna (AT 480) w kontekście kultury ludowej*, Toruń 2005.

⁶ Np. najnowsze opracowanie bibliograficzno-przeglądowe: D. Ajdačić, *Poljsko-srpske književne veze. Prevodi i recepcija*, Gdańsk 2021.

⁷ Np. bibliograficzne części wydawanej od 2009 r. na Uniwersytecie Śląskim serii „Przekłady Literatur Słowiańskich”.

⁸ Zob. A. Matczuk, *Polskie bibliografie nauk humanistycznych i społecznych do roku 1989. Historia i metodyka*, Lublin 2014.

Wprowadzenie

W pierwszej kolejności dziękujemy naszemu Mistrzowi i Przyjacielowi, Profesorowi Georgiemu Minczewowi, któremu dedykujemy tę książkę. Dziękujemy Profesorowi Aleksandrowi Naumowowi, badaczowi i tłumaczowi piśmiennictwa kręgu *Slavia Orthodoxa*, a także Profesor Marzannie Kuczyńskiej, która opracowała recenzję wydawniczą. Za inspirację oraz liczne rady, wskazówki i podpowiedzi bibliograficzne jesteśmy wdzięczni Profesor Elizie Małek, Profesorowi Dejanowi Ajdačićowi i Profesorowi Petarowi Bunjakowi. Za pomoc organizacyjną i informatyczną dziękujemy dr hab. Zofii Brzozowskiej, dr. Janowi Wolskiemu, dr. Dariuszowi Głasowi, dr. Dawidowi Szymczakowi, mgr. Dawidowi Grzelakowi, Adrianowi Boćkowi. Dziękujemy także Narodowemu Centrum Nauki, które finansowało grant naukowy przyznany naszemu zespołowi. Szczególne słowa wdzięczności kierujemy do pracowników Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, w szczególności – do Pani Redaktor Urszuli Dzieciatkowskiej oraz Pani Redaktor Katarzyny Gorzkowskiej.